

Голові разової спеціалізованої вченої
ради Національного університету
«Київський авіаційний інститут»,
доктору наук з державного
управління, професору
А.П. ЛЕЛЕЧЕНКО

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата наук з державного управління, доцента, доцента кафедри економіки та публічного управління Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» **Карпеско Надії Миколаївни** на дисертаційну роботу **Бугайчука Олега Руслановича** на тему «**Трансформація публічного управління освітніми послугами в Україні та світі в умовах цифровізації**», представлену на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дослідження обумовлена безпрецедентними викликами, з якими зіткнулася система освіти України в останні роки. Повномасштабна війна спричинила руйнування закладів освіти, вимушене переміщення мільйонів учасників освітнього процесу, поглиблення освітніх втрат та посилення нерівності у доступі до якісних освітніх послуг. Водночас українська освіта функціонує в умовах постійної загрози життю та безпеці здобувачів освіти і викладачів, що зумовлює необхідність формування нових підходів до організації та управління освітнім процесом, здатних забезпечити його безперервність навіть в умовах криз та надзвичайних ситуацій.

Сучасна система публічного управління освітніми послугами перебуває на етапі глибокої трансформації. Традиційні механізми управління, сформовані в умовах стабільного функціонування державних інституцій, виявилися недостатньо адаптивними до викликів воєнного часу, цифрової трансформації та глобальних змін. Сьогодні держава має одночасно вирішувати низку взаємопов'язаних завдань: забезпечувати доступність освіти для внутрішньо переміщених осіб та громадян, які перебувають за кордоном, створювати безпечне освітнє середовище, розвивати цифрову інфраструктуру, мінімізувати освітні втрати та підтримувати конкурентоспроможність української освіти в європейському та світовому просторі.

Особливої актуальності дослідження набуває в контексті стрімкого розвитку цифрових технологій та впровадження інструментів штучного інтелекту в освітню діяльність. Українські заклади освіти дедалі активніше використовують цифрові платформи, електронні сервіси та інструменти дистанційного навчання, однак нормативно-управлінські механізми їх

застосування не завжди відповідають темпам технологічних змін. Крім того, поширення генеративного штучного інтелекту актуалізує питання академічної доброчесності, захисту персональних даних, формування цифрових компетентностей та підготовки управлінських кадрів до прийняття рішень в умовах цифрового середовища.

Додатковим фактором є євроінтеграційний курс України, який передбачає гармонізацію національної політики у сфері освіти з європейськими стандартами та кращими світовими практиками. Міжнародні документи, зокрема рекомендації UNESCO щодо цифрової освіти та використання штучного інтелекту, наголошують на необхідності створення стійких, інклюзивних та людиноцентричних систем управління освітою, здатних ефективно реагувати на глобальні кризи та забезпечувати рівний доступ до освітніх послуг.

Тож актуальність теми «Трансформація публічного управління освітніми послугами в Україні та світі в умовах цифровізації» визначається необхідністю переосмислення ролі держави в управлінні освітньою сферою та пошуку ефективних механізмів забезпечення стійкості, доступності та якості освітніх послуг в умовах воєнних, технологічних та соціальних трансформацій. Дослідження зазначеної проблематики має не лише теоретичне, а й вагоме практичне значення, оскільки його результати можуть бути використані для вдосконалення державної освітньої політики, підвищення ефективності публічного управління та формування сучасної моделі освітньої системи України, здатної функціонувати в умовах постійних викликів та невизначеності. Це актуалізує тему дисертації, її наукову та практичну цінність.

Дисертація виконувалася у межах науково-дослідної роботи: «Теоретико-методологічні засади трансформації публічного управління в умовах дії воєнного стану та післявоєнного відновлення» (НДР №0125U002024) кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету «Київський авіаційний інститут». Доробок автора полягає в обґрунтуванні напрямів трансформації публічного управління освітніми послугами в Україні та світі в умовах цифровізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації вирішено актуальне наукове завдання в галузі науки і практики з публічного управління та адміністрування, яке полягає у визначенні науково-теоретичних засад трансформації публічного управління освітніми послугами в Україні та світі в умовах цифровізації та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення цих процесів в Україні з урахуванням євроінтеграції, цифрової трансформації та глобалізаційних викликів.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Бугайчука Олега Руслановича дозволяє зробити висновок про логічну послідовність та структурну збалансованість викладення матеріалу дослідження.

Так, у першому розділі дисертації – «Теоретико-методологічні засади трансформації публічного управління освітніми послугами» – здобувачем виявлено характерні ознаки освітніх послуг як об'єкту публічного управління, узагальнено напрацювання вчених щодо управління освітніми послугами, уточнено сутність понять «трансформація», «цифровізація публічного управління», «освітні послуги» та ін., проаналізовано інституційний, еволюційний та інноваційний підходи до трансформацій публічного управління, узагальнено основні характеристики освітніх послуг та чинники забезпечення якості їх надання, через діахронічний та синхронічний аспекти досліджено цифровізацію публічного управління освітніми послугами.

Найбільш значущими науковими положеннями в цьому розділі є: визначення сутності поняття «освітня послуга» (с. 38-43) в міждисциплінарному та міжгалузевому контексті розгляду через управлінський, правовий, економічний, соціальний та педагогічний фокус дослідження;

розгляд цифрових технологій не лише як застосування технічних засобів удосконалення управління, а як рушійну силу зміни управлінської культури, що формують нову парадигму публічного управління, засновану на аналітичності, відкритості, мережевій взаємодії та орієнтації на потреби суспільства, держави та громадян (с. 37);

з'ясування того, що забезпечення якості освітніх послуг є одним із ключових завдань публічного управління у сфері освіти, оскільки якість освітніх послуг визначається не лише відповідністю освітніх програм державним стандартам і потребам ринку праці, а й здатністю системи управління створювати умови для постійного оновлення змісту та результатів освіти (с. 44-46);

виокремлення ключових характеристик освітніх послуг (с. 48-52) з метою напрацювання механізмів трансформації публічного управління освітніми послугами;

аналіз взаємодії суб'єктів надання освітніх послуг в Україні (с. 54-55).

У другому розділі – «Особливості трансформації публічного управління освітніми послугами в зарубіжних країнах в умовах цифровізації» – дослідницька діяльність О. Р. Бугайчука концентрована на трансформаційних змінах у системі публічного управління освітніми послугами в європейських країнах (с. 85-103); особливостях трансформації публічного управління освітніми послугами в США та Великій Британії (с. 103-126); дослідженню централізованої, децентралізованої, квазіцентралізованої, мережевої моделей управління та глобалізованої моделі освітнього врядування.

До наукових здобутків автора, висвітлених в другому розділі, варто віднести дослідження щодо еволюції ролі освіти в європейській публічній політиці від чинника економічного зростання до самостійної економіки й стратегічного інструмента глобальної конкурентоспроможності (с. 85), управлінським наслідком такого переосмислення ролі освіти є те, що освітні

послуги в сучасному європейському просторі дедалі чіткіше окреслюються як об'єкт публічного управління, для якого ключового значення набувають питання організації, координації і підзвітності. Їх надання і регулювання пов'язують не лише з виконанням традиційних соціальних функцій держави, а насамперед із необхідністю забезпечення узгодженості дій різних рівнів влади і залучених стейкхолдерів. Здобувач ґрунтовно проаналізував наднаціональний рівень управління освітніми послугами в ЄС, виокремивши при цьому структурні відмінності в управлінні освітніми послугами в різних країнах (с. 87). Аналізуючи національний рівень публічного управління освітніми послугами в країнах ЄС, автор зауважив, що кожна країна ЄС зберігає ключову роль у формуванні освітньої політики, визначенні нормативно-правових рамок, встановленні стандартів якості і забезпеченні фінансування освіти. Державна політика у сфері освіти в країнах ЄС реалізується спеціально створеними центральними органами державного управління у сфері освіти. При цьому, автором доведено, що саме регіональний рівень у системі публічного управління освітніми послугами в країнах ЄС постає як ключова ланка, що забезпечує адаптивність освітніх систем і їх здатність реагувати на структурні зміни економіки та суспільства (с. 90). Саме на регіональний рівень управління освітніми послугами покладаються завдання поєднання стратегічних національних орієнтирів з практичними потребами територіального розвитку. Посилення ролі регіонального рівня управління об'єктивно зумовлює зростання значущості інституційного рівня, на якому безпосередньо відбувається надання освітніх послуг і реалізація управлінських рішень. Заслужують на увагу дослідження автора систем управління освітою в США та Великій Британії, як країн зі зрілими інституційними системами, розвинутими механізмами підзвітності і високим рівнем цифрової спроможності публічного сектору (с. 103-106), вмінням забезпечувати багатостороннє партнерство між державними структурами та недержавними організаціями.

Третій розділ дисертаційної роботи – «Пріоритетні напрями трансформації публічного управління освітніми послугами в Україні в умовах цифровізації» – автор присвятив аналізу сучасного стану здійснення публічного управління освітніми послугами в Україні на центральному, регіональному і місцевому рівнях управління; дослідженню впливу цифровізації на зміну ролі держави в управлінні освітніми послугами та пошуку дієвих підходів до вдосконалення механізмів публічного управління освітніми послугами в Україні в умовах цифровізації.

Сильною стороною дослідження є аргументовані висновки автора щодо необхідності розвитку регіонального та місцевого рівнів управління, які в процесі децентралізації отримали розширені повноваження у сфері організації освітнього процесу, управління мережею закладів освіти та фінансування загальної середньої освіти. Саме такі зміни, як наголошує автор, сприяють трансформації публічного управління освітніми послугами, відображають загальну тенденцію переходу від ієрархічної моделі управління до більш децентралізованих і мережових форм врядування (с.

149). Заслужують на увагу виокремлені та узагальнені ключові проблеми надання освітніх послуг, зумовлені низкою чинників, поміж яких: триваючий режим воєнного стану; нерівномірність доступу учасників освітнього процесу до освітньої інфраструктури; міграція учасників освітнього процесу межах та поза межами території України; руйнування матеріально-технічної бази; зниження рівня освітньої участі на окремих територіях і суттєве посилення регіональної диференціації. В умовах війни також ускладнилося проведення зовнішніх процедур оцінювання, зокрема інституційного аудиту та акредитації, що потребує застосування адаптивних регуляторних механізмів з боку МОН, НАЗЯВО та ДСЯО (с. 151-152). Автором доведено, що цифровізація як системний чинник трансформації публічного управління не має універсального та автоматичного ефекту, оскільки однакові цифрові технології можуть давати різні управлінські результати залежно від рівня інституційної спроможності, нормативної узгодженості, управлінської культури та кадрового потенціалу. Здобувач доводить, що цифровізація не підміняє управлінські функції і відповідальність суб'єктів публічного управління, а створює нові можливості і водночас нові ризики (с. 157).

Теоретичне значення дисертаційного дослідження вбачається у тому, що автором уперше запропоновано та обґрунтовано реалізацію комплексної циклічної моделі трансформації публічного управління освітніми послугами в контексті цифровізації; запропоновано нові підходи до розуміння понять, пов'язаних з публічним управлінням освітніми послугами.

Практичне значення отриманих результатів визначається тим, що, основні теоретичні положення та висновки дисертації доведено до рівня конкретних пропозицій, що сприятимуть подальшій трансформації публічного управління освітніми послугами в контексті цифровізації. Деякі положення та результати, отримані в дисертаційній роботі, доцільно використовувати: для вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює питання публічного управління освітніми послугами; у науково-дослідній сфері – як основу для подальших наукових розробок із досліджуваної проблематики; в освітньому процесі – для підготовки фахівців та формування знань і умінь здобувачів вищої освіти щодо управління освітніми послугами; у практичній діяльності суб'єктів управління освітою. Основні положення, висновки та рекомендації були використанні в практичній діяльності органів публічної влади для подальшого вдосконалення механізмів публічного управління освітніми послугами в Україні в умовах цифровізації, зокрема реалізовані: управлінням освіти Солом'янської районної в місті Києві державної адміністрації впроваджено рекомендації щодо управління освітніми послугами на основі даних, пропозиції з інтеграції інформаційних систем закладів освіти району та формування єдиного цифрового середовища управління, рішення для забезпечення гнучкого управління освітніми процесами в районі в умовах криз із використанням цифрових інструментів; управлінням освіти, культури, молоді і спорту Великодимерської селищної ради Броварського району Київської області впроваджено підходи до стратегічного планування

розвитку освітніх послуг на основі прогнозування потреб територіальної громади, елементи адаптації управлінських механізмів до умов невизначеності та ризиків, пропозиції з удосконалення взаємодії між суб'єктами управління на засадах державно-громадського партнерства; Управлінням освіти і науки Броварської міської ради Броварського району Київської області впроваджено рекомендації щодо вдосконалення організаційно-координаційного механізму публічного управління освітніми послугами, які передбачають посилення міжінституційної взаємодії, оптимізацію управлінських процедур і впровадження елементів мережевої координації на місцевому рівні.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо обґрунтованими і достовірними, базуються на теоретичних і прикладних розробках вітчизняних і зарубіжних учених, відображених в їх роботах. Аргументація також доводиться оприлюдненням основних положень дисертації на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях.

Вірогідність результатів і рекомендацій, сформульованих у дисертації, базується на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що сприяло досягненню визначеної мети, виконанню поставлених завдань.

Найбільш значущими одержаними результатами, які мають наукову новизну, є розробка комплексної циклічної моделі трансформації публічного управління освітніми послугами в умовах цифровізації; класифікація суб'єктів надання освітніх послуг за функціональними ознаками, що дало змогу розкрити багатовимірний характер їх діяльності та визначити специфіку функціонального навантаження кожного суб'єкта в системі публічного управління освітніми послугами.

Також заслуговує на увагу запропонований здобувачем перелік механізмів публічного управління освітніми послугами доповнений автором інтегрованим механізмом багатостороннього партнерства у сфері публічного управління освітніми послугами на основі цифровізації, який на відміну від традиційної вертикальної системи прийняття рішень, передбачає мережеву взаємодію учасників освітнього процесу та спільну відповідальність за результати розвитку освітньої сфери.

Значущими для науки і практики публічного управління та адміністрування є запропоновані в дисертації:

класифікація основних характеристик освітньої послуги як складної соціально-економічної категорії;

теоретико-методичні засади управління знаннями, які через управлінський вимір розглядаються як складова сучасного публічного управління та освітньої діяльності, що забезпечує перетворення індивідуальних знань у стратегічний ресурс держави шляхом обміну знаннями між учасниками взаємодії, системності та безперервності накопичення знань, інноваційності та адаптивності, інтеграції знань у процес

прийняття управлінських рішень;

осучаснений понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, через деталізацію змісту поняття «трансформація публічного управління освітніми послугами в умовах цифровізації»;

підходи до трансформації функцій закладів освіти, зумовлені глобалізаційними процесами, розвитком економіки знань, змінами ринку праці, цифровізацією суспільства та модернізацією системи публічного управління освітою.

Повнота викладу у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Повнота викладу у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації підтверджується наявністю 11 опублікованих праць, 3 із яких надруковані у наукових фахових виданнях, які на дату їх опублікування внесені до переліку наукових фахових видань України категорії Б, в яких обґрунтовано отримані наукові результати відповідно до мети статті та висновків. Всі статті розміщені в різних номерах різних видань. Вісім тез опубліковані у матеріалах науково-практичних конференцій.

Аналіз наведених публікацій свідчить про високий рівень поширення матеріалів, повноту відображення наукових здобутків, а також про достатнє охоплення основних положень дисертації за тематикою. Географія публікацій включає як національні, так і міжнародні наукові платформи, що підкреслює відкритість і актуальність проведеного дослідження. Загальна кількість і зміст публікацій повністю відповідають сучасним вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії у галузі «Публічне управління та адміністрування».

Результати перевірки на наявність текстових збігів підтверджують самостійність авторського дослідження, належне цитування джерел та використання академічно допустимих формулювань. Виявлені збіги пов'язані виключно з усталеними науковими визначеннями, що не впливають на оригінальність і цінність дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації . Однак, поряд з позитивним досягненнями в дисертації є ряд дискусійних положень, на які варто звернути увагу здобувача, є зауваження та рекомендації щодо змісту та оформлення дисертації, а саме:

1. На с. 45-46 здобувач зауважує, що «важливим в аспекті підвищення якості освітніх послуг є відкритість публічного управління і широке залучення недержавних суб'єктів» до реалізації механізмів громадського нагляду і публічного контролю за діяльністю закладів освіти, розвитку взаємодії з приватним сектором у форматі публічно-приватного партнерства, водночас у роботі недостатньо розкрито практичні механізми реалізації зазначених підходів, зокрема не визначено цифрові інструменти забезпечення ефективної участі інститутів громадянського суспільства, критерії оцінювання результативності публічно-приватного партнерства та можливості адаптації успішних міжнародних практик до умов трансформації публічного управління освітніми послугами в період дії правового режиму

воєнного стану в Україні. У зв'язку з цим доцільним було б доповнити дослідження рекомендаціями щодо впровадження конкретних механізмів громадського контролю за наданням освітніх послуг;

2. На с. 86-87 автор досліджував трансформацію публічного управління освітніми послугами в країнах Європейського Союзу на наднаціональному рівні та дійшов висновку, що Болонський процес забезпечив уніфікацію структури освітніх рівнів, запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та взаємне визнання кваліфікацій, що суттєво спростило академічну мобільність і підвищило прозорість освітніх послуг. Оскільки Україна, перебуваючи на шляху європейської інтеграції долучилася до всіх цих процесів, то доречним є висвітлення у дисертаційній роботі питання, яке виходить із проведеного здобувачем дослідження зарубіжного досвіду – якщо наднаціональний рівень управління освітніми послугами в ЄС формує спільні орієнтири, але залишає державам-членам значну свободу у виборі інструментів реалізації освітньої політики, яку національну модель доцільно реалізувати Україні?

3. На с. 94-96 автором досліджувалося питання трансформації публічного управління освітніми послугами через впровадження data-driven підходів в управлінні освітніми послугами. У країнах Європейського Союзу ці підходи спираються на аналіз інформації щодо доступу до освіти, результатів навчання, академічної мобільності, потреб ринку праці та ефективності використання ресурсів. Доцільно було б зазначити, як застосування цифрових інструментів впливає на організацію управління та прийняття управлінських рішень в сфері надання освітніх послуг;

4. На с. 188 у авторській комплексній циклічній моделі трансформації публічного управління освітніми послугами в умовах цифровізації серед споживачів освітніх послуг виокремлено блок бенефіціарів, представлений зокрема роботодавцями. Як цифровізація трансформує участь роботодавців у публічному управлінні освітніми послугами?

5. На с. 156 здобувачем узагальнено ключові виклики трансформації публічного управління освітніми послугами в умовах цифровізації, зокрема вказано на значну обмеженість практичної реалізації механізмів внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти, але не розкрито, які чинники спричиняють ці обмеження.

Проте виявлені недоліки та дискусійні положення у цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок про дисертаційну роботу. З огляду на актуальність, новизну, важливість здобутих автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, практичну цінність сформульованих положень і висновків, вважаємо, що дисертаційна робота Бугайчука Олега Руслановича на тему: «Трансформація публічного управління освітніми послугами в Україні та світі в умовах цифровізації» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне науково-прикладне завдання в галузі науки

і практики з публічного управління та адміністрування, яке полягає у визначенні науково-теоретичних засад трансформації публічного управління освітніми послугами в Україні та світі в умовах цифровізації та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення цих процесів в Україні з урахуванням євроінтеграції, цифрової трансформації та глобалізаційних викликів.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Бугайчука Олега Руслановича на тему «Трансформація публічного управління освітніми послугами в Україні та світі в умовах цифровізації» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі публічного управління та адміністрування.

Дисертаційна робота за оформленням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування.

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 21 березня 2022 року № 341).

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Бугайчук Олег Русланович, автор дисертації на тему «Трансформація публічного управління освітніми послугами в Україні та світі в умовах цифровізації» заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доцент кафедри економіки та
публічного управління
Національного аерокосмічного університету
«Харківський авіаційний інститут»,
кандидат наук з державного управління,
доцент

Надія КАРПЕНКО

Підписав
Проректор

Зверіло

Світлана

Добрий вечір